

УКРАЇНСЬКА ПІДЛЯСЬКА ГОВІРКА В ПОЕЗІЇ МАРІЇ САРНАЦЬКОЇ

У творах поетеси з Південного Підляшшя (Польща) Марії Сарнацької проаналізовано особливості місцевої української говірки, зокрема прокоментовано специфіку рефлексії давніх голосних, відмінності у вживанні приголосних, простежено специфіку формотворення іменників, прикметників, дієслів, відмінності у структурі та відмінюванні займенників. З'ясовано специфіку використання авторкою діалектних елементів.

Ключові слова: підляські говірки, голосні фонemi, приголосні фонemi, словозміна, архаїзм, інновація, граматична аналогія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Марія Сарнацька – поетеса з Південного Підляшшя, яка мешкає в селі Довгоброди Люблінського воєводства. Окрім семи поетичних збірок польською мовою, а саме: «Wiersze» (1992), «Wyrosły z chłopskich pól» (1999), «Sercem pisane» (2002), «Oddałam serce Bogu i wioskom» (2002), «Przez życie z Poezją» (2005), «Poezja – dziecięcy świat, mój świat» (2007), «U progu jesieni» (2009), вона 2012 р. в Любліні видала книгу віршів «Пуклулися своєю зимлі» [1], куди ввійшли твори, писані українською підляською говіркою. Більшість цих віршів видрукувано в альманасі «Український літературний провулок» за 2005-й [6], 2006-й [2], 2007-й [3], 2008-й [4] роки, у журналі «Над Бугом і Нарвою» [5]. Цікаво проаналізувати художнє мовлення поетеси, зокрема риси українських говірок Південного Підляшшя в її віршах.

Мета дослідження – простежити в поезії Марії Сарнацької особливості підляської говірки на всіх мовних рівнях. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: а) визначити корпус використаних авторкою діалектних явищ; б) систематизувати засвідчені в текстах різнорівневі діалектизми та прокоментувати їх із погляду походження; в) простежити місце і функції говіркових елементів у художньому мовленні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Опрацьовані поетичні тексти ілюструють основну історико-типологічну рису української мови на рівні вокалізму – розвиток наголошених етимологічних голосних *o, *e в нових закри-

тих складах, а також *ě в [і]. За цією ознакою говірки Південного Підляшшя протиставляють північнопідляським, де в окреслених позиціях під наголосом домінують дифтонги. У структурі прислівника *мніго* [5, с. 17] простежено розвиток *o в [і] навіть у відкритому складі, очевидно, за аналогією до закритих складів. У кількох випадках, щоправда, представлено й відмінні від літературної мови, але типові для північної частини підляських говірок рефлексі наголошеного *o, зокрема дифтонг [yo], монофтонги [o], [y], [и]: *свуйой, дом* [6, с. 176], *потом* [4, с. 109], *коньчиться, законьчилися* [3, с. 163], *сконьчилося* [2, с. 123], *найбільше* [2, с. 124], *всіх плодів* [3, с. 162], *тільки* [3, с. 163], *зійде* [6, с. 178], за аналогією також *мніго* [6, с. 179]. Монофтонг [y] подекуди виявлено й серед рефлексів наголошеного *e в закритих складах: *творцув* [5, с. 17], *на муйуй* [3, с. 162], *на юй* [4, с. 107], а за аналогією – й у відкритому складі: *виртюно, для виртюна* [4, с. 109]. Окрім [і]-рефлекції давнього *ě, можливі й типові для північноукраїнських говірок монофтонги [e], [и], також [a], що відбиває вплив польського вокалізму: *вєчний* [4, с. 109], *гриє* [2, с. 124], *цалий* [2, с. 123].

У ненаголошеній позиції давній *o представлено монофтонгами [o] та [y]: *од Буга, одходиш* [6, с. 176], *од Бога* [2, с. 124], *возму* [6, с. 177], *одугнати, удугнати* [2, с. 124], *удугнала* [2, с. 123], *удлитають* [3, с. 163], *пушло* [4, с. 109], *пудляська* [3, с. 163], *батькувцини, з тих квітув* [2, с. 126], *зубрано* [2, с. 123]. Ненаголошений *e залежно від характеру наступного консонанта розвинувся в [y] перед твердим приголосним: *вечур* [2, с. 125], а в [и] – перед м'яким приголосним: *госинь* [3, с. 163]. Етимологічний *ě в ненаголошеній позиції майже послідовно реалізовано в монофтонгові [и]: *винком* [3, с. 162, 163], *винка* [4, с. 108], *удлитають* [3, с. 163], *гниздо* [2, с. 125], *на гниздови* [6, с. 176; 2, с. 125], *витає* [6, с. 176; 2, с. 125], *повитав* [6, с. 178], *помишівся, дозривають, нарикати* [6, с. 177], *мишок* [2, с. 123], *мишок, мишків* [6, с. 179], *рика* [2, с. 124, 126], *на рику* [2, с. 126], *цвисти, цвितочки* [2, с. 124], *зацвите, співає* [2, с. 125], *спивають* [5, с. 17].

Виявлено деякі відмінності супроти літературної української мови в реалізації сучасних голосних фонем. Скажімо, в наголошеній позиції після м'яких приголосних, у тому числі шиплячих, які зберігають історичну палатальну вимову, [a] підвищує і звужує артикуляцію до [і]: *світо* [5, с. 17; 2, с. 126], *тіжкая* [5, с. 17], *жіль* [4, с. 107, 108], *чісом, пудікуймо* [4, с. 108], *дікує* [6, с. 179], *дікую* [3, с. 162], *дікуїм, пумишівся* [6, с. 177], *пріло* [4, с. 109], *дитічих,*

зоставлієш [6, с. 176], *звितिжиш* [2, с. 124], *сидит* [2, с. 125], зрідка до [е]: *в пудеци* [3, с. 162]. Голосний [е] незалежно від його походження в наголошеній позиції перед твердими консонантами та в кінці слова після передньоязикових, що представлені м'якими варіантами, також після стверділих шиплячих заступається звуком [о]: *висьоло* [2, с. 125; 5, с. 17; 6, с. 176], *зельона* [6, с. 176], *зильоная*, *виньон* [2, с. 124], *їдьон* [4, с. 108], *вітзор* [3, с. 162; 5, с. 17, 177, 179; 4, с. 107], *гулодьон* [3, с. 162], *всьо* [2, с. 123; 6, с. 176], *печоний* [6, с. 178].

Більше відмінностей простежено в позиційній реалізації ненаголошених голосних. Фонема [о] через посилення лабіалізації представлена варіантом [у]: *зулутое*, *в кумори*, *на стулі*, *гуспудар*, *в свуго*, *блугуславить*, *каждуму*, *рузмнужив*, *розмножує*, *в колусах зулутих*, *пу кутках*, *рудина* [2, с. 123], *куторий*, *пумужи*, *нашуго*, *йуго*, *куханє*, *пукунай*, *в твуйм*, *русти*, *рузмирзайться*, *вуда*, *ду мора* [2, с. 124], *пувисилів*, *закликутів*, *свує*, *на лавучци*, *куханком* [2, с. 125], *ду мора*, *рустуть*, *вуда*, *пусидіти*, *над вудою*, *кутора*, *курови*, [2, с. 126], *чуго*, *Тубі*, *рудини*, *мулудих*, *мулоде*, *мулудії*, *пурвав* [4, с. 107], *пугасли*, *субакі*, *сува*, *зубачить*, *дудзіло*, *кусити*, *зулутое*, *голуду*, *гуспудині* [4, с. 108], *чулувікуви*, *мулудії*, *угонь*, *свую* [4, с. 109], *кулосє*, *гулодьон*, *в пудеци* [3, с. 162], *пувшеднім*, *щудень*, *куротший*, *зулута* [3, с. 163], *прудає*, *мулудії*, *сулом'яне*, *зубачат* [5, с. 17] тощо. Ненаголошене [е] часто підвищує і звужує артикуляцію аж до [и]: *зимлі*, *ни буде*, *плиту́* [3, с. 162], *сило* [3, с. 163], *нисє*, *висьоло*, *нипам'ятают* [5, с. 17], *висні*, *силá*, *ни вирнуться* [4, с. 107], *тирпить*, *ни може*, *литить*, *пулитіли*, *сиплється*, *в силі*, *напичуть*, *вплитімо* [4, с. 108], *виртюно*, *нипутрібне*, *нинависьть* [4, с. 109], *сибе*, *биз слова* [2, с. 123], *ни можна*, *висна*, *зильоная*, *рузмирзайться* [2, с. 124], *пувисилів*, *прилитів*, *закликутів*, *висьоло* [2, с. 125], а після [й], так само після [л'], що зберігає м'яку вимову, та вторинно пом'якшеного задньоязикового – навіть до [і]: *їдьон* [4, с. 108], *дікуйм* [6, с. 177], *рузмирзайться* [2, с. 124], *алі* [6, с. 178; 3, с. 163; 4, с. 107], *кірувати* [2, с. 124].

Поетичні тексти М. Сарнацької ілюструють окремі відмінності супроти літературної мови на рівні консонантизму, зокрема непослідовність процесу ствердіння в підляських говірках шиплячих, як-от: *жіль* [4, с. 107, 108], *чісом* [4, с. 108], *пумишівся* [6, с. 177], *збіжє* [4, с. 108], хоча в інших випадках підкреслено депалаталізацію шиплячих: *очи* [4, с. 108; 5, с. 17], *збіжє* [3, с. 163; 4, с. 108], *в збіжу* [2, с. 123], *збіжжа* [6, с. 177], *Карабовичи* [5, с. 17] тощо. Відбито й наслідки процесу ствердіння в різних позиціях м'якого вібранта: *бура* [6, с. 178],

праде [4, с. 109], *ду мора, рику* [2, 126], *рика* [2, с. 124, 126], *гриє* [2, с. 124], *в кумори* [2, с. 123], *дозривають, нарикати* [6, с. 177]. Натомість вторинне м'якшення задньоязикових простежене у звукосполучі, що продовжує давню **ку*: *мукі* [6, с. 178; 2, с. 123; 4, с. 108], *субакі* [4, с. 108], *качки, рибакі* [2, с. 126], *квіткі, цвितочки, коткі* [2, с. 124]. М. Сарнацька передає також майже послідовний процес стягнення в її рідній говірці подовжених консонантів, як-от: *дивися* < *дивишся* [4, с. 107], *росипалося* [2, с. 123], *латате* [6, с. 176], *колосє* [6, с. 178], *куханє* [2, с. 124], *житє* [4, с. 107], *свогого житя* [6, с. 178], *тканє, убражанє* [4, с. 109], *збіжє* [2, с. 123; 3, с. 163], *клетотіньом* [6, с. 178], але *лани збіжжа* [6, с. 177], можливість появи протези [г]: *госинь* [3, с. 163], втрату [й] на межі префіксальної та кореневої морфем та в закінченнях прикметників, дієприкметників, родових займенників чоловічого роду: *пришла* [6, с. 176; 2, с. 124], *кажди* [2, с. 123], регресивну суміжну асиміляцію за твердістю у групі [л'н] > [лн]: *мелник* [4, с. 108] тощо.

Серед використаних М. Сарнацькою підляських іменникових словоформ домінують морфологічні інновації фонетичного походження. Саме так можна кваліфікувати форми родового відмінка множини іменників чоловічого роду із закінченням *-ув*, що розвинулося фонетично з **-овь*, **-евь*: з *тих квітув* [2, с. 126], *всіх плодув* [3, с. 162], *мніго творцув* [5, с. 17]; форми давального-місцевого відмінка однини іменників чоловічого й середнього родів із флексіями наголошеною *-ови* й ненаголошеною *-уви*: *Христови* [6, с. 177], *на гниздови* [6, с. 176; 2, с. 125], *на курчови* [2, с. 125], *чулувікуви* [4, с. 109], *в шпихерикуви* [3, с. 163]; форми місцевого відмінка однини іменників твердої групи з переважно ненаголошеною флексією *-и*, яка відбиває відповідний рефлекс **ě*: *в місти* [3, с. 163], *в ліси* [6, с. 177], *у хліби* [6, с. 178], *в сили* [6, с. 177], а в частині форм – ще і ствердіння м'яких [ц'], [р']: *в моци* [6, с. 177], *на лавучци* [2, с. 125], *в пудєци* [3, с. 162], *на зори* [6, с. 178]; словоформи, що відбивають розвиток **ку* > [к'і]: *субакі* [4, с. 108], *качки, рибакі* [2, с. 126], *квіткі, цвितочки, коткі* [2, с. 124], *мукі* [6, с. 178; 2, с. 123; 4, с. 108]; словоформи іменників середнього роду м'якої групи, що ілюструють стягнення подовженого консонанта та збереження історичної флексії *-е*: *латате, листє* [6, с. 176], *колосє* [6, с. 178], *куханє* [2, с. 124], *житє* [4, с. 107], *тканє, убражанє* [4, с. 109], *збіжє* [4, с. 108], *збіжє* [2, с. 123; 3, с. 163] та ін.; словоформи, які передають ствердіння в кінці основ історично

м'яких шиплячих та вібранта [р']: *очи* [4, с. 108], *збіже* [3, с. 163; 4, с. 108], *в збіжу* [2, с. 123], *збіжжа* [6, с. 177], *бура* [6, с. 178], *ду мора* [2, 126] тощо. Натомість як морфологічні інновації аналогічного походження можна кваліфікувати форми орудного відмінка однини іменників середнього роду м'якої групи із флексією *-ом*, перенесеною зі слівформ твердої групи: *серцьом* [6, с. 177], *клекотіньом* [6, с. 178]; форми місцевого відмінка цих же іменників із флексією *-у*, яка в цій відмінковій позиції характерна для частини іменників чоловічого роду: *в твоїм серцю* [2, с. 124] тощо. У випадку з *причепио* [4, с. 108] засвідчено родове переосмислення, в тому числі на формальному рівні, іменника *причин*; флексія ж *-ио* тут фонетично (в ненаголошеній позиції) розвинулася з *-ею*, перенесеної за аналогією з м'якої та мішаної груп. У реченні *Світла пугасли* [4, с. 108] одининий у літературній мові іменник *світло* представлено у формі множини. Виразних морфологічних архаїзмів поетичні тексти М. Сарнацької фіксують небагато. Можна лише відзначити збереження окремих архаїчних флексій у деяких відмінкових позиціях, зокрема закінчення *-ом* у формах давального відмінка множини: *гуспударом* [4, с. 108], *коханком* [2, с. 125]; флексії *-ох* у формах місцевого відмінка множини: *по молодих літьох* [4, с. 107]; флексії *-и* у формах давального-місцевого відмінка однини іменників III відміни: *о любови* [2, с. 125]. Поетеса також активно послуговується словоформою *люде* [6, с. 177; 3, с. 162; 4, с. 109; 5, с. 17], використовує форми родового та знахідного відмінків однини іменника *мати*, співвідносні з формою називного: *дзісяй свято мати, любить свую мати* [2, с. 126]. Іменники, які в літературній мові в родовому відмінку множини мають закінчення *-ей*, у творах М. Сарнацької, очевидно, як і в її рідній говірці, засвідчені у формах, співвідносних із називним відмінком множини: *лапає жаби, весна тішить діти* [6, с. 176], *мніго люди приїжджає* [5, с. 17].

Явища ад'єктивної словозміни підляських говірок представлені короткими формами прикметників чоловічого роду на зразок *виньон* [2, с. 124], *гулодьон* [3, с. 162], *рад* [6, с. 177]; повними нестягненими формами жіночого, середнього родів і множини: *вуда теплая* [2, с. 126], *зильоная трава* [2, с. 124], *родимая сторона* [2, с. 125], *тіжкая праця* [5, с. 17], *пудляська госинь* [3, с. 163], *зулутое збіже* [2, с. 123], *зулутое зирно* [4, 108], *білії цвितочки* [2, с. 124], *мулудії дні* [4, с. 107]; стягненими формами називного-знахідного відмінка множини із

флексією *-и*, спорадично *-е*: *гожи квіти* [2, с. 126], *повни причепи* [4, с. 108], *власни очи* [5, с. 17], *довги літа* [4, с. 109], *лугови квіти* [2, с. 126], *файне люде* [5, с. 17], пор. також *списане дні* [4, с. 107]; фонетично зумовленою формою давального відмінка прикметника жіночого роду із закінченням *-уй*: *чорнуй землі* [6, с. 179].

Із займенникових словоформ, типових для підляської говірки, М. Сарнацька використала архаїчну форму давального відмінка займенника першої особи *мні* [6, с. 178]; заперечні займенники з часткою *ни-* у структурі: *нихто* [3, с. 162; 4, с. 109], *никому* [4, с. 109]; займенник-полонізм *ниц* [5, с. 17]; нестягнені форми родових займенників на зразок *за тиї дари* [6, с. 177], *тиї квіти* [2, с. 126]; нестягнену форму родового відмінка займенника *свій – свогого* [6, с. 178], *свуйого* [2, с. 126]; усічену форму родового відмінка займенника 3 особи *воно – йе < *йего* [3, с. 162]; структури, що відбивають типові фонетичні закономірності, зокрема підляські рефлексивні давніх голосних **о, *е*: *свуйой* [6, с. 176], *у тим* [6, с. 178], *на юй* [4, с. 107], *на муйуй* [3, с. 162], позиційні варіанти сучасних голосних: *Тубі* [3, с. 162; 4, с. 107], *сибе* [2, с. 123], *йуго* [2, с. 125], *в свую* [2, с. 123], *свує* [2, с. 125], *в твуйім* [2, с. 124], *нашуго* [2, с. 124], *всьо* [6, с. 176; 2, с. 123, 125]. Явища діалектної фонетики зумовили і переоформлення в підляській говірці архаїчних структур *каждий, кажды, каждому* [2, с. 123], *кажда* [2, с. 126], *кутора* [2, с. 124], *куторуго* [3, с. 162], *кутура* [2, с. 124]. Відмінності у фонетичному оформленні числівників можна простежити лише у словоформі *їдьон* [4, с. 108].

Із-поміж явищ дієслівної словозміни передано лише форми 3-ї особи з кінцевим флексійним [т] (хоча дуже непослідовно): *сидіт* [2, с. 125], *крутит, кажут, нипам'ятают, співають, зубачат* [5, с. 17], форму 2-ї особи однини теперішнього часу *дивися* [4, с. 107] з результатом стягнення подовженого внаслідок асиміляції свистячого, також форми 1-ї особи множини наказового способу *занесьмо* [4, с. 108] та 3-ї особи однини теперішнього часу *дрімле* [2, с. 123], що мають виразний аналогічний характер.

Відмінності супроти літературної мови на синтаксичному рівні можна звести до використання говіркових прийменників, як-от: *пириз вітьор* [4, с. 107], *приз довги літа* [4, с. 109], *спиває о любови о куханках* [2, с. 225], фонетичних варіантів загальноновживаних прийменників: *пуд безом* [2, с. 125], більшої частотності дієслівної зв'язки *є*: *каждий є з літа рад* [6, с. 177] тощо. Окрім того, констатовано

специфічні сполучні засоби у складних реченнях: *Ділиться хлібом пушведнім // Би нигди ни бракувало... // Би на щудень // каждый був ситий* [3, с. 163], *Христос рузмнужив хліб // Би каждый був ситий* [2, с. 123], *Кричи на всі сторони сьвіта // же звитіжиши зло* [2, с. 124], *Ідите в поле сіяти // Жеб було що збирати* [6, с. 178], також фонетичні варіанти загальноновживаних сполучників і сполучних слів: *Сьніг топиться бу гриє сонце* [2, с. 124], *Йдуть комбайни їдьон за другим // Бу вже дуздрило збіже* [4, с. 108], *Тирпить бу слабий* [4, с. 108], *Прийде госинь // Алі буде ще тепло / Бу буде ще баби літо // Зосталося тилько ехо... // Алі нигди ни забудуся // Пру тії літа* [4, с. 107] та ін.

М. Сарнацька активно використовує вживані в її рідній говірці полонізми, як-от: *ксюндз* «священик» [3, с. 163], пор.: *Ксюндз святить хліб; кусьцел* «церква» [3, с. 163], пор.: *Булка хліба в кусьцелі; шпихерик* «комора» [3, с. 163], пор.: *Законьчилися жнива // Збіже в шпихерикуви; пльон* «урожай» [2, с. 123; 3, с. 162], пор.: *Дікую Тубі Боже // За добрий пльон* [3, с. 162]; *зеспол* «гурт співаків» [5, с. 17], пор.: *Зисполи гоже співають; морг* «міра землі» [6, с. 179], пор.: *Як мниго мішків з морга // Господар тішиться; бусюн* «лелека» [6, с. 176, 178; 2, с. 125; 3, с. 163], пор.: *Прилитів бусюн і закликотів* [2, с. 125]; *яскулка* «ластівка» [3, с. 163], пор.: *Удлитають пташкі // Яскулка, соловей і бусюн; ямин* «жасмин» [6, с. 177], пор.: *Помишівся запах ямину і липи; без* «бузок» [2, с. 125], пор.: *Соловій висьпівує // На курчови безу; мокрадло* «болото» [6, с. 176], пор.: *Бусюн бродить // По мокрадлах; фаля* «хвиля» [2, с. 126], пор.: *Фаля стукає о бериг; криж* «хрест» [2, с. 123], пор.: *Знаком крижа блугуславить; кромка* «шматок хліба» [2, с. 123], пор.: *Каждуму кромку зуоставить; лапати* «ловити» [6, с. 176; 2, с. 126], пор.: *Рибакі лапають риби на вудку* [2, с. 126]; *здобити* «прикрашати» [6, с. 177], пор.: *Хороством світ добиши; існити* «існувати» [2, с. 124], пор.: *Для чого існіє зло; звитіжити* «перемогти» [2, с. 124], пор.: *Кричи на всі сторони сьвіта // Же звитіжиши зло; тутай* «тут» [2, с. 125], пор.: *Тутай родимая сторона; нигди* «ніколи» [3, с. 163; 4, с. 107], пор.: *Ділиться хлібом пушведнім // Би нигди ни бракувало* [3, с. 163]; *дужо* «багато» [2, с. 126], пор.: *В Бугу є дужо риб; бардзо* «дуже» [4, с. 108], пор.: *Бардзо збіже убрудило; найбардзій* «найбільше, найсильніше» [4, с. 107], пор.: *А найбардзій шкода мулудих літ; дзись* «сьогодні; тепер» [2, с. 123], *дзісяй* «т. с.» [2, с. 126], *дісяй* «т. с.» [5, с. 17], пор.: *Рузмножує і до дзись* [2, с. 123], *Дісяй мулудії нипам'ятают ниц*

[5, с. 17]; *пувшедній* «щоденний» [3, с. 163], пор.: *Ділиться хлібом пувшеднім*; *цалий* «цілий» [2, с. 123], пор.: *Стоїть цалий мишок мукі в кумори*; *гожий* «гарний» [2, с. 125], пор.: *Бусюн гожий і милий*; *нех* «нехай» [2, с. 123], пор.: *Нех каждый буде ситий* тощо. В аналізованих текстах простежено й діалектизми іншого походження, як-от: *варабух* «горобець» [3, с. 163], пор.: *Зостануться тилько // Варабух і крук*; *мніго* «багато» [5, с. 17], *мниго* «т. с.» [6, с. 179], пор.: *Як мниго мішків з морга // Господар тішиться*; *хороство* «краса» [6, с. 177], пор.: *Хороством світ здобиш*.

Висновки. Аналізовані поетичні тексти переконливо засвідчили, що Марія Сарнацька максимально повно й системно відтворює різнорівневі особливості південнопідляської говірки. Авторка не просто використовує окремі діалектні елементи, а майже всуціль пише твори підляською говіркою, яка, по суті, виконує функцію літературної мови.

Джерела та література

1. Сарнацька Марія. Пуклулися своєю зимлі : [зб. віршів] / Марія Сарнацька. – Люблін : EPISTEME, 2012. – 76 с.
2. Сарнацька М. Вірші / М. Сарнацька // Укр. літ. провулок. – 2006. – Т. 6. – С. 123–126.
3. Сарнацька М. Вірші / М. Сарнацька // Укр. літ. провулок. – 2007. – Т. 7. – С. 162–163.
4. Сарнацька М. Вірші / М. Сарнацька // Укр. літ. провулок. – 2008. – Т. 8. – С. 107–109.
5. Сарнацька М. Голя / М. Сарнацька // Над Бугом і Нарвою : український часопис Підляшшя. – 2010. – № 5 (111). – С. 17.
6. Сарнацька М. Пришла весна од Буга / М. Сарнацька // Укр. літ. провулок. – 2005. – Т. 5. – С. 176–179.

Яворский Андрей. Украинский подляшский говор в поэзии Марии Сарнацкой. Украинская поэтесса из Южного Подляшья (Польша) Мария Сарнацкая в своих произведениях максимально полно и системно отразила особенности архаического подляшского говора, в частности подробно воссоздала специфику рефлексации древних гласных, различия в частотности употребления отдельных согласных, специфику формообразования существительных, прилагательных, глаголов, различия в структуре и склонении местоимений. Явления разных уровней позволили однозначно квалифицировать использованный в текстах говор как северный украинский.

М. Сарнацкая не просто сделала попытку использования отдельных диалектных элементов или стилизации под диалектную речь. Ее произведения сплошь написаны подляшским говором, который, по сути, выполняет функцию литературного языка. Тексты настолько полно представляют украинские

говори Южного Подляшья, что могут с успехом использоваться как материал для диалектологических исследований.

Ключевые слова: подляшский говор, гласные фонемы, согласные фонемы, словоизменение, архаизм, инновация, грамматическая аналогия.

Yavorskiy Andriy. Ukrainian Podlasie dialect in Maria Sarnatska's poetry. Peculiarities of Podlasie dialects, including specificity of long vowels relaxation, differences in the frequency of certain consonants usage, specificity of nouns, adjectives and verbs form-building, differences in pronoun structure and conjugation are fully and systematically reflected in the works of Ukrainian poet from the South Podlasie (Poland) Maria Sarnatska. Effects of different levels phenomena allowed to qualify the dialect used in the texts as an North Ukrainian.

M. Sarnatska not only attempted to use certain dialect elements or imitation of dialect speech. Her works are written in Podlasie dialect, which essentially serves as a literary language. The texts fully represent the South Podlasie Ukrainian dialects and can be successfully used as a material for dialectological studies.

Key words: Podlasie dialects, vowel phonemes, consonant phonemes, inflections, archaism, innovation, grammatical analogy.

УДК 821.161.2-1.09:159.925

Галина Яструбецька

УКРАЇНСЬКА ЕКСПРЕСІОНІСТИЧНА МЕРИТОКРАТІЯ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПОЕЗІЯ І. РИМАРУКА

У статті зроблено спробу на основі прикладів з біографії та аналізу поезії вмотивувати факт активізації експресіоністичного первня, його локалізації та оформлення у викінчену, структуровану систему в збірці «Бермудський трикутник» І. Римарука; довести, що цьому процесу сприяли зовнішні (соціально-історичні) і внутрішні (духовно-психологічні) темпоральні чинники; показати процес трансформації знака в експресіоністичний образ.

Ключові слова: Ігор Римарук, експресіонізм, абсурд, криза, ініціація.

Постановка наукової проблеми та її значення. І. Римарук (1958–2008) належить до літературного покоління вісімдесятих. Він автор збірок «Висока вода» (1984), «Упродовж снігопаду» (1988), «Нічні голоси» (1991), «Золотий дощ» (1996), «Діва Обида» (1998, 2002), «Бермудський трикутник» (2007). «Сльоза Богородиці» (2007, 2009) – книга вибраного. «Божественний вітер» (2012) – посмертне